

ชุมนุมเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย

ชุมนุมเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย คือกิจกรรมในหลักสูตรของนักเรียนที่เลือกเรียนวิชาเกษตร เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมวิชาการและช่วยพิจารณาอาชีพของนักเรียน โดยการเรียนด้วยการปฏิบัติจริงและมุ่งหวังในการเป็นผู้นำชนบท อันเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นยิ่งสำหรับเกษตรกรในอนาคตและเป็นการสร้างความมั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตรด้วย (จิตรารัตน์ โทษิมามกะ 2523 : 37)

ชุมนุมเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2503 ณ วิทยาลัยเกษตรกรรมแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดกรมอาชีวศึกษา โดยใช้แบบอย่างมาจากองค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งสหรัฐอเมริกา (F.F.A.) และใช้ชื่อว่า องค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย (อ.ก.ท.) แต่ในขณะนั้นไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ในที่สุดก็ล้มเลิกไปเพราะสถาบันดังกล่าวเปลี่ยนฐานะเป็นสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร ต่อมากรมอาชีวศึกษาได้กำหนดให้โรงเรียนและวิทยาลัยเกษตรจัดตั้งองค์การขึ้นอีกในปี พ.ศ. 2515 องค์การนี้จึงเจริญเติบโตเรื่อยมาจนปัจจุบันนี้ในโรงเรียนและวิทยาลัยเกษตร สังกัดกรมอาชีวศึกษา

พ.ศ. 2507 กรมวิสามัญศึกษา (กรมวิสามัญศึกษาในปัจจุบัน) ได้กำหนดให้จัดตั้งองค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทยขึ้นในโรงเรียนทดลองตามโครงการโรงเรียนแบบประสมแบบ 2 หลักการและวิธีการดำเนินงานเป็นที่ยอมรับของกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศให้จัดตั้งในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้ทั่วไปในปี พ.ศ. 2517 โดยใช้ชื่อว่า "ชุมนุมเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย" เรียกชื่อย่อว่า ช.ก.ท. และชื่อภาษาอังกฤษคือ "Future Farmers of Thailand" และชื่อ F.F.T (กรมวิสามัญศึกษา 2524 : 19) ซึ่งในขณะนั้นจัดเป็นกิจกรรมในเวลาเรียนโดยให้คะแนนด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเรียกชื่อชุมนุมก็เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ของกระทรวง แต่การดำเนินงานทั้งหลายก็ยังยึดเป็นรูปขององค์การเหมือนกับในต่างประเทศ อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา ฟิลิปปินส์ และญี่ปุ่น (ประสิทธิ์ คำภีร์ 2522 : 6)

ชุมนุมเกษตรกรในอนาคคแห่งประเทศไทยได้เจริญก้าวหน้าตามลำดับถึงการจัดกิจกรรมระดับชาติ คือมีการจัดงานชุมนุมระดับชาติขึ้นเป็นครั้งที่ 7 แล้วในปี พ.ศ. 2528 โดยจัดเป็นส่วนหนึ่งของงานวันเกษตรกรแห่งชาติ

พลธีร์ ทองสา ได้ศึกษาเรื่องการจัดชุมนุมเกษตรกรในอนาคคแห่งประเทศไทย ระดับหน่วยท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 1 พบว่า ช.ก.ท. หน่วยท้องถิ่นส่วนใหญ่ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2523-2524 ผู้ให้ความรู้เรื่อง ช.ก.ท. แก่นักเรียนก่อนเปิดหน่วยคือ ครู-อาจารย์เกษตรกรและศึกษานิเทศก์เกษตรกร กิจกรรมที่จัดให้ขึ้นในวันเปิดหน่วยคือ พิธีเปิด-ปิด การประชุมสมัชชาสามัญ การจัดนิทรรศการ การแสดงความสามารถทางการเกษตรและนันทนาการ ในการประชุมแบบสถานนั้นมีบรรยากาศเป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้ครูที่ปรึกษา ช.ก.ท. เห็นว่า สมาชิก ช.ก.ท. มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางดีขึ้น ความสัมฤทธิ์ผลในการดำเนินงาน ช.ก.ท. ที่ผ่านมาอยู่ในระดับปานกลาง ความเหมาะสม และสอดคล้องของ ช.ก.ท. กับวิชาอื่น อยู่ในระดับมากและความพึงพอใจในการดำเนินงาน ช.ก.ท. ที่ผ่านมาอยู่ในระดับปานกลาง (พลธีร์ ทองสา 2527 : 6)

กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดหลักการของ ช.ก.ท. ไว้ดังนี้

ช.ก.ท. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเกษตรตามนโยบายของรัฐ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งปรากฏอยู่ในหมวดที่ 2 ที่มุ่งเน้นความรู้ความสามารถทางด้านเกษตรเป็นสำคัญ

ช.ก.ท. เป็นเครื่องมือทางการศึกษาที่จะช่วยและเร่งเร้าให้เยาวชนที่มีอายุระหว่าง 12-18 ปี ที่สนใจและมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวไทยและเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม

ช.ก.ท. เปิดให้สมาชิกได้แสดงออกถึงความสามารถในการเป็นผู้นำทางการเกษตร การสาธิต การประกวด ตักสินท์ทักษะต่าง ๆ และการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักการประชาธิปไตย

ช.ก.ท. มุ่งให้สมาชิกมีรายได้ในระหว่าง การเล่าเรียนจากการกระทำโครงการ

เกษตร ซึ่งจะทำให้เกิดประสบการณ์ตรง คือมีความสามารถในการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้

ช.ก.ท. เป็นกลุ่มพลังในการผลิตและการจำหน่ายในรูปการสหกรณ์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเองในการออกไปประกอบอาชีพ

ช.ก.ท. จะเป็นการแก้ปัญหาการว่างงานในอนาคต เพราะประชากรเพิ่มขึ้น จึงต้องผลิตอาหารให้เพียงพอต่อความต้องการ โดยการเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยให้สูงขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องใช้ผู้ที่ผ่านการฝึกฝนการเกษตรมาเป็นอย่างดี

ช.ก.ท. จะเป็นการผลิตเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความสามารถไปทดแทนเกษตรกรรุ่นเก่า ซึ่งนับวันจะหมดไป

ช.ก.ท. เป็นกิจกรรมที่มีบูรณาการและสัมพันธ์กับวิชาทุกแขนง เช่น ธุรกิจ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

ช.ก.ท. เป็นชุมนุมที่ดำเนินงานโดยคณะกรรมการที่ได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุม ได้แก่ ประธาน รองประธาน เลขานุการ ปฏิคม เทร็ดญูติก และผู้สื่อข่าว โดยแบ่งการบริหารออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับหน่วยท้องถิ่น ระดับเขต และระดับชาติ (กรมสามัญศึกษา 2524 : 37)

โครงสร้างของ ช.ก.ท. (The F.F.T. Structure) คือ

1. บริการงานดี (Service)
2. พัฒนาการการเกษตร (Improve Agriculture)
3. พลเมืองดี (Citizenship)
4. ความรักชาติ (Patriotism)
5. ความเป็นผู้นำ (Leadership)
6. การทำงานกับผู้อื่น (Cooperation)
7. สร้างลักษณะนิสัยที่ดี (Character)
8. อุดมทรัพย์ (Thrift)
9. บันเทิง (Recreational)
10. หุนการศึกษา (Scholarship)

ความมุ่งหมายของ ช.ก.ท.

1. ส่งเสริมความสามารถในการเป็นผู้นำทางด้านเกษตร
2. ฝึกฝนให้เป็นพลเมืองดี และมีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. สร้างความมั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตร
4. ส่งเสริมการหารายได้จากการทำโครงการเกษตรภายใต้การนิเทศ
5. ส่งเสริมให้รู้จักการออมทรัพย์และการลงทุนที่ดี
6. ส่งเสริมให้รู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ตามหลักประชาธิปไตย
7. สร้างสรรค์ความซื่อซึ้งและความรักในชีวิตชนบท
8. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมพิเศษ เช่น การประกวดตัดสินทักษะ หรือการแสดงความสามารถการเกษตร

(ประสิทธิ์ คำภีร์ 2522 : 20)

กิจกรรมหลักที่สำคัญ ๆ ของ ช.ก.ท. ประกอบด้วย

1. โครงการเกษตรภายใต้การนิเทศ
2. โครงการปฏิบัติงานร่วมกัน
3. โครงการบริการชุมชน
4. โครงการฝึกความเป็นผู้นำ
5. โครงการหารายได้และออมทรัพย์
6. โครงการประชุม
7. โครงการการศึกษา
8. โครงการสหนาการ
9. โครงการประชาสัมพันธ์
10. โครงการร่วมประชุมระดับเขตและระดับชาติ

(ประสิทธิ์ คำภีร์ 2522 : 43)

สภาพการดำเนินงานของ ช.ก.ท.

การบริหารและการดำเนินงานของ ช.ก.ท. แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับหน่วยท้องถิ่น ระดับเขต และระดับชาติ

013250

การบริหารงานระดับหน่วยท้องถิ่นทำในรูปของคณะกรรมการ โดยมีหัวหน้าสถานศึกษาเป็นประธานคณะกรรมการ หัวหน้าหมวดวิชากิจกรรมและครูเกษียณทุกคนเป็นกรรมการ รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีความเหมาะสมเป็นกรรมการ คณะกรรมการบริหารมีหน้าที่หลัก คือ ส่งเสริม ควบคุม และติดตามผลการจัดกิจกรรม ช.ก.ท. ให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามระเบียบและสอดคล้องกับนโยบายของ ช.ก.ท. ระดับเขตและระดับชาติ

สุรพงษ์ กุศลวณิช ได้สำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารและครู อาจารย์เกษียณ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีต่อการดำเนินงานของ ช.ก.ท. โดยสำรวจจากผู้บริหารและครู อาจารย์เกษียณในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีหน่วย ช.ก.ท. สังกัดอยู่ถึง 12 เขตการศึกษา ในปีการศึกษา 2521 และพบว่า ทั้งผู้บริหารและครูอาจารย์เกษียณเห็นว่า ช.ก.ท. มีประโยชน์ต่อการสอนวิชาเกษียณในระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนที่เปิดสอนวิชาเกษียณ จำเป็นต้องจัดกิจกรรม ช.ก.ท. มีความจำเป็นที่จะต้องให้ครูอาจารย์เกษียณเป็นผู้วางแผนในการจัดกิจกรรม ช.ก.ท. นอกจากนี้ยังพบว่า ครูอาจารย์เกษียณในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ยังมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ช.ก.ท. ไม่มากนัก ควรมีการฝึกอบรมให้แก่ครูอาจารย์เกษียณ เกี่ยวกับวิธีดำเนินงาน โครงการเกษียณภายใต้การนิเทศก่อนที่จะลงมือทำแต่โรงเรียนส่วนใหญ่ยังมีครูเกษียณกรไม่พอเพียงกับความต้องการของหน่วยงาน และควรขอความร่วมมือจากหน่วยงานทางเกษียณ เพื่อร่วมกิจกรรมในวันจัดงานชุมนุม ช.ก.ท. ด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารและครูอาจารย์เกษียณ มีความเห็นว่า การจัดแข่งขันการพูดในที่ชุมนุมการเชิญประชาชน นักเรียนไปเยี่ยมสมาชิกที่มีโครงการเกษียณที่เยี่ยม การสนับสนุนให้สมาชิกเข้าร่วมประชุมใหญ่ระดับเขต และระดับชาติ เป็นสิ่งที่สำคัญ และมีประโยชน์ต่อสมาชิก ซึ่งจำเป็นต้องสนับสนุนให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ เพราะจะทำให้สมาชิกมีการพัฒนาการในการทำงานขึ้นไปเรื่อย ๆ ทำให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น อันจะเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกมีสมรรถภาพในการเป็นผู้นำยิ่งขึ้น (สุรพงษ์ กุศลวณิช 2522 : บทคัดย่อ, 55, 64)

พลธีร์ ทองสา ได้ศึกษา เรื่อง การก่อตั้งชุมนุมเกษียณกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ระดับท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 1 ประชากรที่ศึกษาคือ ครู อาจารย์เกษียณที่ทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา ช.ก.ท. ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ไขหลักสูตร 2521 และหลักสูตร 2524 เขตการศึกษา 1 เมื่อ พ.ศ. 2527 และพบว่า ครูที่ปรึกษา ช.ก.ท. มีจำนวนน้อย ชั่วโมงสอนมาก

โรงเรียนไม่ได้ยึดเป็นนโยบายที่แน่นอน การดำเนินงานขาดการวางแผนระยะยาวและไม่ต่อเนื่อง ผู้บริหารไม่สนับสนุนส่งเสริมเท่าที่ควร และไม่เข้าใจหลักการและวัตถุประสงค์ของ ช.ก.ท. นอกจากนี้ผู้ปกครองของสมาชิกมีฐานะค่อนข้างยากจน ทำให้การทำโครงการของสมาชิกประสบปัญหา ทั้ง ๆ ที่ครูที่ปรึกษา ช.ก.ท. หน่วยท้องถิ่น ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับ ป.กศ.สูง มีประสบการณ์ในการสอนโดยเฉลี่ย 6 ปี เคยผ่านการอบรมที่ปรึกษา ช.ก.ท. และมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง ช.ก.ท. ในระดับมาก (พลธีร์ ทองสา 2527 : บทคัดย่อ)

สุมาลี ภูลประคิษฐ์ ได้ศึกษาสภาพการจัดการสอนการเรียนวิชาเกษตรกรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตการศึกษา 7 และพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาเกษตรกรรมในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เกือบครึ่งหนึ่งเป็นสมาชิก ช.ก.ท. และนักเรียนเกือบทั้งหมดมีความเห็นว่า ช.ก.ท. เป็นชุมนุมที่มีประโยชน์ (สุมาลี ภูลประคิษฐ์ 2525 : 131)

ลักษณะความเป็นผู้นำ

คำว่า ผู้นำ (leader) มีความหมายกว้างขวางมาก ทำให้การให้คำนิยามแตกต่างกันไป อรุณ วัชรธรรม ได้ให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง บุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งขึ้นหรือได้รับความยกย่องขึ้นให้เป็นหัวหน้าผู้ตัดสินใจ เพราะมีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชาและจะพาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางที่ดีหรือชั่วได้ (อรุณ วัชรธรรม 2517 : 194) สมพงษ์ เกษมสินได้ให้ความหมายของผู้นำหรือภาวะผู้นำ (Leadership) ว่าหมายถึง การเป็นผู้นำโดยการใช้อิทธิพลในการดำเนินงาน ภาวะผู้นำคือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่กับผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวกโดยใช้กระบวนการติดต่อกันและกัน เพื่อมุ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (สมพงษ์ เกษมสิน 2523 : 203-204) ญูญู สาขิร ให้ความหมายของผู้นำไว้ 3 ประการ คือ

1. ผู้นำคือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มคนหลาย ๆ คนที่มีอำนาจ มีอิทธิพล หรือความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ หรือคำสั่งของเขาได้

2. ผู้นำคือ บุคคลที่มีอำนาจเหนือในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการ 2 ทางคือ ผู้นำมีอิทธิพลเหนือผู้ตาม และในทำนองเดียวกันบางครั้ง ผู้ตามก็มีอิทธิพลเหนือผู้นำ ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำจึงเป็นผลรวมของทัศนคติของสมาชิกในกลุ่มคนนั้นเอง

3. ผู้นำแตกต่างจากหัวหน้าหรือผู้บริหาร คน 2 คนนี้ อาจจะเป็นคน ๆ เดียวกันก็ได้ แต่ไม่จำเป็นเสมอไป หัวหน้าหรือผู้บริหารหลายคนมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่งแต่อาจไม่ใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่ม ผู้นำที่แท้จริงอาจเป็นคนอื่นซึ่งไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้บริหารแต่เขามีอำนาจ อิทธิพล และมีความสามารถจูงใจคนให้ประพฤติหรือปฏิบัติตามความคิดเห็นของเขาได้ (ภิญโญสาขิร 2519 : 139-140)

ฮัลปิน (Halpin) ได้ให้คำนิยามครอบคลุมความหมายของผู้นำได้อย่างชัดเจน โดยกล่าวว่า ผู้นำ หมายถึงผู้ที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งใน 5 อย่างต่อไปนี้คือ

1. ผู้นำ หมายถึง บุคคลผู้หนึ่งที่มีบทบาทหรืออิทธิพลต่อคนในหน่วยงานมากกว่าผู้อื่น
2. ผู้นำ หมายถึง บุคคลผู้หนึ่งซึ่งมีบทบาทเหนือคนอื่น ๆ
3. ผู้นำ หมายถึง บุคคลผู้หนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำให้หน่วยงานดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

4. ผู้นำ หมายถึง บุคคลผู้หนึ่งซึ่งได้รับเลือกจากผู้อื่นให้เป็นผู้นำ

5. ผู้นำ หมายถึง บุคคลผู้หนึ่งซึ่งดำรงตำแหน่งผู้นำในหน่วยงานหรือดำรงตำแหน่ง

หัวหน้า

(แอนครูว์ คัมเบิลยู ฮัลปิน อ้างถึงใน ทศนา แสงศักดิ์ 2522 : 13)

โยธิน ศันสนบุพท กล่าวไว้ว่า ความเป็นผู้นำ (Leadership) หมายถึง กระบวนการ ส่วนผู้นำ (Leader) หมายถึง ตำแหน่งภายในโครงสร้างของกลุ่มหรือหมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทั้งสองตำแหน่งลักษณะของกระบวนการกลุ่มที่แตกต่างกัน และได้สรุปคำนิยามของความเป็นผู้นำไว้ดังนี้

1. ความเป็นผู้นำเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมของกลุ่มที่เกี่ยวกับการตั้งเป้าประสงค์ของกลุ่มและการบรรลุถึง เป้าประสงค์นั้น ๆ

2. ความเป็นผู้นำประกอบด้วยความอิทธิพลที่มีต่อความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลสองคน หรือมากกว่าที่พึ่งพาต่อกันในการที่จะบรรลุเป้าประสงค์ภายในสภาพการณ์ของกลุ่ม

3. ความเป็นผู้นำ คือความสามารถที่จะชักชวนคนอื่น ๆ ให้แสวงหาวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้อย่างกระตือรือร้น

4. ความเป็นผู้นำคือ ความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นทำตามในการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงอย่างเต็มที่

สรุปได้ว่าหน้าที่สำคัญของความเป็นผู้นำคือ การทำให้กลุ่มไปสู่เป้าประสงค์ของกลุ่มที่ตั้งไว้นั้นเอง (โยชิโน คันสึนบุทซึ 2525 : 106-107)

ในการศึกษาเรื่อง ผู้นำได้มีการศึกษาเกี่ยวกับประเภทของผู้นำ (Types of Leadership) และแบบของผู้นำ (Style of leadership) ได้ดังนี้

ศาสตราจารย์ เอควิน บี ฟลิปโป ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า น่าจะจำแนกประเภทของผู้นำออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

1. ผู้นำประเภทลบ (Negative leadership) หมายถึง ผู้นำที่ใช้วิธีการบริหารไปในทางที่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานเกิดความเกรงกลัว จำต้องปฏิบัติตามที่ผู้นำปรารถนา โดยอาศัยอำนาจหน้าที่เป็นเครื่องมือ ผู้นำประเภทนี้มีลักษณะเป็นเผด็จการหรือรวมอำนาจมากที่สุด

2. ผู้นำประเภทปฏิฐาน (Positive leadership) หมายถึง ผู้นำที่ใช้วิธีการในการบริหารไปในทางที่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมแสดงความคิดเห็นและแนะนำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นชอบในเหตุผลของการที่จะปฏิบัติงาน (Edwin B. Flippo 1966 : 230-232 อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน 2523 : 205)

นอกจากนี้ ฟลิปโป ยังจำแนกแบบของผู้นำออกเป็น 2 ประเภท โดยมีหลักในการพิจารณา ดังนี้

1. พิจารณาถึงลักษณะและวิธีการใช้อำนาจ ซึ่งแบ่งลักษณะของผู้นำได้ 3 แบบ คือ (ก) ผู้นำแบบอัทธินิยม (Autocratic leaders) (ข) ผู้นำแบบเสรีนิยม (Laissez-faire leaders) และ (ง) ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic leaders)

2. พิจารณาจากลักษณะ และวิธีการทำงาน ซึ่งแบ่งลักษณะของผู้นำได้ 4 แบบ คือ (1) ผู้นำแบบเจ้าระเบียบ (Regulative leaders) (ข) ผู้นำแบบบงการ (Directive leaders) (ค) ผู้นำแบบจูงใจ (Persuasive leaders) และ (ง) ผู้นำแบบรวมใจ (Participative leaders) (Edwin B Flippo 1966 : 235-237) อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน 2523 : 205-209

เราอาจจำแนกแบบของผู้นำตามลักษณะการให้แรงจูงใจ การใช้อำนาจและแนวที่ยึดปฏิบัติได้ดังนี้

1. แบบของผู้นำจำแนกตามลักษณะของการให้แรงจูงใจ มี 3 ประเภทคือ (ก) ผู้นำแบบให้รางวัล (ข) ผู้นำแบบลงโทษ
2. แบบของผู้นำจำแนกตามลักษณะการใช้อำนาจ มี 3 ประเภทคือ (ก) ผู้นำแบบเผด็จการ (ข) ผู้นำแบบให้ผู้อื่นมีส่วนร่วม และ (ค) ผู้นำแบบปล่อยตามสบาย
3. แบบของผู้นำจำแนกตามลักษณะของแนวที่ยึด ได้แก่ (ก) ผู้นำแบบที่ยึดถือคนเป็นสิ่งสำคัญ และ (ข) ผู้นำแบบที่ยึดถืองานเป็นสิ่งสำคัญ (โยธิน ศันสนบุตธ 2525 : 111-112)

จะเห็นได้ว่าการพิจารณาลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำมีหลายลักษณะที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะวิธีการทำงานหรือวิธีการใช้อำนาจสั่งการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นั้นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบประเมินความสามารถในการเป็นผู้นำ

รัสเซล เอ็น คาสเซล และเฮ็คเวอร์ค เจ สเตทซิก (อ้างถึงใน Buros, ed : 278-280) ได้สร้างแบบประเมินความสามารถในการเป็นผู้นำ เมื่อ ค.ศ. 1961 ใช้วัดกระบวนการตัดสินใจ (Decision Pattern) ใช้กับนักเรียนเกรด 9-16 และผู้ใหญ่อีกโดยแบ่งลักษณะผู้นำเป็น 4 แบบ คือ แบบเสรีนิยม แบบประชานิยม แบบอสังคมนิยม-ก้าวร้าว และแบบอสังคมนิยม-ยอมตาม จอห์น ที แบล็ค แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดกล่าวว่าแบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามที่บอกสถานการณ์ในการเป็นผู้นำ

ผ่องพรรณ อยู่ประเสริฐ ได้แปลแบบประเมินความสามารถในการเป็นผู้นำเป็นภาษาไทย เมื่อ พ.ศ. 2511 และนำไปศึกษาความแตกต่างระหว่างลักษณะความเป็นผู้นำของนิสิตที่ไม่ได้เป็นผู้นำของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปรากฏว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในทางสถิติระหว่างกลุ่มนิสิตที่เป็นผู้นำ และกลุ่มนิสิตที่ไม่ได้เป็นผู้นำ ในแบบประชาธิปไตย แบบปล่อยตามสบาย และแบบอสังคิม-ก้าวร้าว แต่ไม่แตกต่างกันในแบบอสังคิม-ยอมตาม และไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มนิสิตชายกับกลุ่มนิสิตหญิงทุก ๆ ลักษณะของผู้นำ ทั้งกลุ่มที่เป็นผู้นำและไม่ได้เป็นผู้นำ (ผ่องพรรณ อยู่ประเสริฐ 2513 : 70)

กัลยา ตะขุนพงศ์ ได้ศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำของนักศึกษาวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบประเมินความสามารถในการเป็นผู้นำ ที่ผ่องพรรณ อยู่ประเสริฐ เป็นผู้แปลมาใช้วิจัยเมื่อ พ.ศ. 2518 โดยศึกษากับนักศึกษาวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำทั้ง 4 แบบ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาที่เป็นผู้นำและที่ไม่เป็นผู้นำแต่ละแบบไม่แตกต่างกัน และนักศึกษาคู่มีลักษณะความเป็นผู้นำแบบประชานิยมสูงกว่า นักศึกษาชายแทนักศึกษาชายมีลักษณะความเป็นผู้นำแบบอสังคิม-ยอมตามสูงกว่านักศึกษาคู่ (กัลยา ตะขุนพงศ์ 2518 : บทคัดย่อ)

สุพร รุ่งเรือง ได้ศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ชั้นปีสุดท้าย และนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นปีสุดท้าย เมื่อปีการศึกษา 2520 โดยใช้แบบประเมินความสามารถในการเป็นผู้นำ ที่ผ่องพรรณ อยู่ประเสริฐ เป็นผู้แปลไว้และศึกษาลักษณะความเป็นผู้นำทั้ง 4 แบบ ผลการศึกษาค้นพบว่าทั้งนักเรียนนายร้อย จปร. และนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่างก็มีลักษณะความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงที่สุด และทั้ง 2 กลุ่มมีลักษณะความเป็นผู้นำทั้ง 4 แบบ ไม่แตกต่างกัน (สุพร รุ่งเรือง 2520 : บทคัดย่อ)

ผู้นำทางการเกษตรและเกษตรกรผู้นำ

นาถ พันธมนาวิน กล่าวว่า

... ผู้นำทางการเกษตรเป็นบุคคลที่มีความเข้าใจ สนใจบริการของงานส่งเสริมการเกษตรของสถาบันต่าง ๆ มีความคิดริเริ่ม มีความกระตือรือร้นที่จะรับเอาวิธีการและอาชีพใหม่ ๆ มีความสามารถในการปฏิบัติงานให้ก้าวหน้าเป็นตัวอย่างแก่บุคคลอื่น ๆ ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ...

(นาถ พันธมนาวิน 2518 : 60)

ความหมายของคำว่า เกษตรกรผู้นำ (Contact farmer) ตามความหมายของกองแผนงานและโครงการพิเศษ กรมส่งเสริมการเกษตร กล่าวว่

... เกษตรกรผู้นำ หมายถึงเกษตรกรที่ปฏิบัติงานช่วยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรทั่วไป เช่น การจัดทำแปลงสาธิต การกระจายพืชพันธุ์ในหมู่บ้านและการกระจายความรู้การเกษตรในหมู่บ้าน รวมทั้งตรวจสอบและรายงานเกี่ยวกับผลกระทบของโรคและแมลงศัตรูพืชให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมทราบเพื่อจะช่วยเหลือได้ทันเวลาที่ ตลอดจนเป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำ หรือแก้ปัญหาทางการเกษตรในระหว่างที่เจ้าหน้าที่ไม่อยู่ หรือยังไม่ถึงกำหนดเยี่ยม ...

(กรมส่งเสริมการเกษตร ม.ป.ป. : 4)

รุ่งพร ภัทรพานี ให้ความหมายว่า เกษตรกรผู้นำ (Contact farmer) หมายถึงตัวแทนเกษตรกรที่ได้รับเลือกจากเกษตรกรทั่วไปในหมู่บ้านโดยวิธีสังคมมิติ (sociometry) ในอัตราส่วนผู้ที่ได้รับการคัดเลือก 1 คนต่อ 10 ครอบครัวเกษตรกร ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการรับความรู้การเกษตรและกระจายความรู้ที่ได้รับจากเกษตรกรท่านต่อไปยังเกษตรกรอื่น ๆ ในหมู่บ้าน (รุ่งพร ภัทรพานี 2527 : 4)

รุ่งพร ภัทรพานี ได้ศึกษาบทบาทของเกษตรกรผู้นำในการส่งเสริมการเกษตรในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาปรากฏว่า เกษตรกรผู้นำเกือบทั้งหมดเป็นชายมีอายุเฉลี่ย 44.60 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา 4 มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองเฉลี่ย 12.7 ไร่ เกษตรกรผู้นำทุกคนมีอาชีพหลักคือทำนา อาชีพรองคือทำสวน มีรายได้เฉลี่ย 31,346.65 บาทต่อปี ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกหรือมีตำแหน่งในกลุ่ม หรือสถาบันการเกษตรต่าง ๆ และเกษตรกรผู้นำเกือบครึ่งมีตำแหน่งกรรมการหมู่บ้าน นอกจากนี้จากการทดสอบความรู้ทางการเกษตร (การทำนา) พบว่าเกษตรกรผู้นำได้คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบร้อยละ 71.44 และการทดสอบความรู้เกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้นำพบว่าได้คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบร้อยละ 62.20 (รุ่งพร ภัทรพานี 2527 : บทคัดย่อ) ส่วนวิธีการคัดเลือกผู้นำในการส่งเสริมการเกษตร ส่วนใหญ่จะใช้วิธีเลือกอยู่ 3 วิธี คือ สังคมมิติ (sociometry) การให้บุคคลสำคัญในชุมชนเป็นผู้เลือก (key informants' rating) และการเลือกโดย

เจ้าหน้าที่ (selected by authority) และอภิศักดิ์ ศรีสรรพกิจ ได้ศึกษาวิธี
คัดเลือกเกษตรกรผู้นำ 3 วิธีดังกล่าวพบว่า ผู้นำประเภทที่ได้คัดเลือกจากสังคมมีคุณสมบัติ
ไปมากกว่า และได้รับความเชื่อถือในด้านความรู้ ความสามารถมากกว่าผู้นำอีกสอง
ประเภท และผู้นำที่ได้มาจากการคัดเลือกทั้งสามประเภทสามารถระบุปัญหาทางการเกษตร
ได้คล้ายคลึงกัน (นาถ พัทธมนาวิน 2523 : 59-72 และอภิศักดิ์ ศรีสรรพกิจ 2523 :
70 อ้างถึงในรุ่งพร ภักทรพณี 2527 : 20-23)

จะเห็นได้ว่า บทบาทของเกษตรกรผู้นำมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการเกษตรและการ
พัฒนาชนบทเป็นอย่างมาก

ภูมิหลังของสมาชิกชุมชนเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย

สมาชิกชุมชนเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นเกษตรกร
ระดับเขตและเกษตรกรระดับหน่วยในเขตการศึกษา 7 ซึ่งสุมาลี กุลประคิษฐ์ ได้ศึกษาสภาพ
การจัดการสอนการเรียนวิชาเกษตรกรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตการศึกษา 7 เมื่อพุทธศักราช 2525 และพบว่านักเรียน
ส่วนใหญ่มีอายุ 15 ปี (เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) ชอบเรียนวิชาเกษตรกรรมเพราะเป็นวิชาที่
สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นวิชาที่มีการฝึกทักษะที่สามารถนำไป
ใช้ประกอบอาชีพได้ แต่นักเรียนต้องการศึกษาค้นคว้าทางด้านเกษตรไม่มากนัก ส่วนเหตุผลที่นักเรียน
ไม่ชอบเรียนเพราะเป็นวิชาที่ต้องทำงานกลางแจ้งและต้องทำงานหนัก นักเรียน 2 ใน 3 สนใจ
โครงการค่าน้ำพืช เช่น พืชผักสวนครัว ไม้ผล และไม้ดอกไม้ประดับ ส่วนมากทำโครงการเกษตร
ที่บ้าน และผู้ปกครองนักเรียนกว่าครึ่งเล็กน้อย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมามีอาชีพรับ
ราชการ และค้าขาย ส่วนอาชีพอื่นมีน้อย (สุมาลี กุลประคิษฐ์ 2525 : 129-130)

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปถึงโอกาสในการเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 และปีที่ 4 ของนักเรียนที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพแตกต่างกันว่ามีไม่
เท่ากัน กล่าวคือ นักเรียนที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองประกอบอาชีพพนักงานธุรกิจ อุตสาหกรรม
เสมือนลูกจ้าง ข้าราชการชั้นประทวน อาชีพชั้นสูง ทอค้า เจ้าของร้านค้าจะมีโอกาสในการเรียน

ค่อนข้างกว่านักเรียนที่มีบิดา มารดาหรือผู้ปกครองประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือกรรมกร ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวของนักเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้นักเรียนได้หรือไม่ได้เรียนต่อ และความเป็นธรรมในการกระจายของโอกาสเข้าเรียนต่อ ม.ศ.4 ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยแตกต่างกันไปจากระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไม่มากนัก กล่าวคือ ภาคใต้จะมีการกระจายของโอกาสเข้าเรียนต่อได้เป็นธรรมมากที่สุด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงเป็นสำคัญที่สอง รองลงมาเป็นภาคเหนือ และยังคงมีการกระจายของโอกาสเรียนต่อไม่เป็นธรรมมากที่สุดใภาคกลางเหมือนเดิม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 22-23) ซึ่งงานวิจัยของปิฎกกรณ์ ชูตั้งกร พบว่าองค์ประกอบชั้นทางสังคม คือระดับการศึกษาของบิดามารดา รายได้และอาชีพมีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลรวม สัมฤทธิ์ผลวิชาภาษาไทยและสัมฤทธิ์ผลวิชาคณิตศาสตร์โดยส่งผ่านตัวแปรสมรรถภาพทางสมองของนักเรียน (ปิฎกกรณ์ ชูตั้งกร 2520 : บทคัดย่อ) และพิศเพลิน เขียวหวาน ยังได้วิจัยพบว่าตัวพยากรณ์เกี่ยวข้องกับ ซึ่งมีความสำคัญสูงสุดในการอธิบายความแปรปรวนของสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนคือพื้นฐานความรู้เดิมของนักเรียน (พิศเพลิน เขียวหวาน 2520 : บทคัดย่อ) และวารุณี อิศธีวณิช ได้วิจัยพบว่าฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว หรือรายได้ของบิดามารดามีอิทธิพลในการตัดสินใจในการเลือกอาชีพของนักเรียน (วารุณี อิศธีวณิช 2511 : 133) ส่วนจุฑาภรณ์ วรสุมนต์ ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ ระหว่างสถานภาพของบิดามารดากับการเลือกอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 หรือเทียบเท่าในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร และพบว่า การเลือกอาชีพของนักเรียน ไม่สัมพันธ์กับอาชีพของบิดามารดา แต่การเลือกอาชีพของนักเรียนสัมพันธ์กับรายได้ ระดับการศึกษา และจำนวนบุตรของบิดามารดา และนักเรียนที่เลือกอาชีพเกี่ยวกับกลางแจ้ง (ช่างสำรวจ ทำเหมืองแร่ กสิกร การประมง นักธรณีวิทยา) จะมีบิดา มารดา ซึ่งมีรายได้ 1001-2500 บาทต่อเดือน มีการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้นและมีบุตรระหว่าง 3-9 คนขึ้นไป (จุฑาภรณ์ วรสุมนต์ 2514 : 59)

จำเนียร น้อยท่าซ่าง ได้ศึกษาความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับการเรียนวิชาชีพของเด็กตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เขตการศึกษา 5 พบว่าผู้ปกครองร้อยละ 56 อยู่ในเขตนอกเมือง หัวหน้าครอบครัวมีรายได้ปีละมากกว่า 10,000 บาท มีประมาณร้อยละ 45 รองลงมาคือร้อยละ 33 มีรายได้ปีละ 5,000-10,000 บาท ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ

ทำนา ทำสวน ทำไร่ รองลงมาคือ ค้าขาย รับราชการ และรับจ้าง ร้อยละ 43 ของผู้ปกครองจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือเทียบเท่าร้อยละ 26 เว้นแต่ไม่จบชั้นประถมปีที่ 7 ผู้ปกครองที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีเพียงร้อยละ 11 เท่านั้น ส่วนใหญ่มีความเข้าใจหลักสูตร ม.ศ.ต้น พุทธศักราช 2521 ผู้ปกครองร้อยละ 93 ต้องการให้โรงเรียนมัธยมศึกษาเปิดสอนวิชาอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น และพอใจในวิชาเลือกที่โรงเรียนเปิดสอนอยู่ แต่ขอเดชะกับผู้ปกครองร้อยละ 76 ต้องการให้เด็กเลือกเรียนวิชาสามัญ และร้อยละ 63 ไม่ต้องการให้เด็กเรียนวิชาอาชีพเหมือนกับอาชีพของตน ซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่น กล่าวคือ ผู้ปกครองร้อยละ 64 มีความต้องการให้เด็กรับราชการในอนาคตมากกว่า (จำเนียรน้อยท่าซาง 2524 : 40-46)

ผู้สพร พงศ์พานิช ศึกษาเรื่องทัศนคติของผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดกาญจนบุรี เกี่ยวกับวิชาการงานและอาชีพตามแนวหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความต้องการให้บุตรหลานศึกษาต่อทางสายอาชีพ ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพเฉพาะสาขามากกว่าวิชาสามัญเพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับท้องถิ่น วิชาชีพที่เป็นวิชาเลือกนั้นผู้ปกครองมีความเห็นว่าสมควรที่จะนำมาเป็นวิชาบังคับแทนวิชาการงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพเกษตรกรรมเพราะเป็นอาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นชอบกับนโยบายรัฐบาลที่เน้นส่งเสริมทั้งด้านวิชาสามัญและวิชาชีพ ทั้งยังให้การสนับสนุนโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นอันดับที่ 1 ในด้านการสอนวิชาชีพ นอกจากนี้ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อสาขาอาชีพที่ค่าความมั่นคงและก้าวหน้าในท้องถิ่น จังหวัดกาญจนบุรี เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ อาชีพเกษตรกรรมโดยตรง อาชีพรับราชการ อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและอาชีพธุรกิจการค้า (ผู้สพร พงศ์พานิช 2523 : เนื้อความย่อวิทยานิพนธ์)

องค์ประกอบด้านโรงเรียน

ผู้สพร กุลประสิทธิ์ สสำรวจโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 7 ที่ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ประมาณ 3 ใน 4 เปิดสอนวิชางานเกษตรและอาชีพเกษตร มีพื้นที่สำหรับฝึกปฏิบัติงานเกษตรประมาณ 1-10 ไร่ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรได้นำจาก

สระและน้ำบาดาล นักเรียนส่วนใหญ่มีโอกาสปฏิบัติงานค้ำพิมมากกว่าค้ำสัตว์ มีอาคารเรียนเกี่ยวกับวิชาเกษตร 1 หลัง หัวหน้าหมวดวิชาเกษตรกรรมมีความเห็นว่า ที่กินเพื่อการเกษตร จักว่าพอเพียงแต่มีปัญหาค้ำโรงฝึกงานค้ำเกษตรห้องเรียน ห้องปฏิบัติการทดลองเกษตร วัสดุ และอุปกรณ์ และงบประมาณที่หมวดวิชาเกษตรกรรมได้รับจากโรงเรียน ปรากฏว่าโรงเรียนประมาณครึ่งหนึ่งได้รับงบประมาณเฉลี่ยปีละ 1,000-5,000 บาท รองลงมาคือได้รับไม่ถึง 1,000 บาท ซึ่งจักว่าขาดแคลน งบประมาณมาก การทำโครงการเกษตรภายใต้การนิเทศของโรงเรียนมัธยมศึกษาเกือบทั้งหมดจักทำแต่ความพร้อมในการจัดเท่านั้นมีโรงเรียนเกือบครึ่งมีความพร้อมในระดับปานกลาง และน้อยในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน ส่วนโรงเรียนที่มีความพร้อมมากมีน้อยที่สุด และโรงเรียนเกือบครึ่ง จักให้นักเรียนทำโครงการทั้งที่โรงเรียนและทำที่บ้าน รองลงมาคือจักทำที่โรงเรียนและจักทำที่บ้านในจำนวนเท่ากัน แต่ความพร้อมของครูเกษตรในการออกนิเทศโครงการมีอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามก็ผู้ปกครองส่วนใหญ่ก็ยังให้การสนับสนุนโครงการในระดับปานกลาง (สุมาลี กุลประสิทธิ์ 2525 : 122-126) และจากการศึกษาสถานภาพของการจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพและการใช้แหล่งวิทยากร และสถานประกอบการตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 พบว่าโรงเรียนที่จัดแผนการเรียนวิชาอาชีพ 3 ปี ต่อเนื่องกัน มีถึงร้อยละ 75.95 และร้อยละ 81.67 ของโรงเรียนดังกล่าวเปิดสอนวิชาชีพภายในโรงเรียนเอง ในจำนวนโรงเรียน 11 โรงเรียน จาก 79 โรงเรียนทั่วประเทศ ที่ทำการสำรวจพบว่า มีนักเรียนทั้งหมด 1,030 คน ที่ได้มีโอกาสฝึกงานนอกสถานที่ ได้แก่ การเพาะเห็ด เลี้ยงสัตว์ (ไก่ ไก่ชน) ทำขนมและประกอบเครื่องยนต์เล็ก ทักตม ตักตม ส้อม กิริตยวง การปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ (ไก่ เป็ด หมู) จัดสวน ทอเสื่อ ช่างรัก-ศิลา แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคบางประการตามมาคือระยะเวลาในการฝึกงานสั้นเกินไป นักเรียนไม่ได้ปฏิบัติงานทุกวันทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง สถานฝึกงานบางแห่งเป็นขนาดเล็กมีงานไม่พอเพียงกับนักเรียน และนักเรียนยังเล็กเกินไปทำให้ไม่สามารถทำงาน หรือรับผิดชอบงานบางอย่างได้ (กองวิจัยทางการศึกษามัธยมศึกษา 2523 : 24-26)

จากการศึกษาบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษาในการพัฒนาการเกษตรในท้องถิ่นตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน และครูเกษตรในเขตการศึกษา 7 ของประทีป อนันต์นาวี พบว่าผู้บริหารโรงเรียนและครูเกษตรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีอายุราชการอยู่ในระหว่าง 16-20 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนครูเกษตรส่วนใหญ่มีอายุราชการ

ระหว่าง 1-5 ปี สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และสุมาลี กุลประคิษฐ์ ยังสำรวจพบว่า ครูเกษรมากกว่า 3 ใน 4 มีวุฒิทางการเกษรหรือเกี่ยวข้อง ผู้บริหาร โรงเรียนและครูเกษรให้ทัศนะว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาควรมีบทบาทในการพัฒนาการเกษร ในท้องถิ่น เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีความพร้อมมากที่สุดในท้องถิ่น แต่ปรากฏว่าผู้บริหาร ให้การสนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาเกษรกรรมอยู่ในระดับปานกลาง

นอกจากนี้ สุทธิชาย ปรีชายศ ศึกษาพบว่าผู้บริหารมีความเข้าใจถึงความมุ่งหมาย ของการวัดการศึกษาเกษรกรรมพอใช้ และเห็นว่าสมควรจัดการศึกษาเกษรในโรงเรียนมัธยม แบบประสมแบบ 1 และผู้บริหารทราบดีเกี่ยวกับโครงการเกษรภายใต้การนิเทศกับชุมนุมเกษรกรรม ในอนาคตแห่งประเทศไทย ผู้บริหารเห็นว่า เรื่องที่เป็นปัญหาต่อการเรียนการสอนมากที่สุดคือ เรื่องอาคารสถานที่ รองลงมาคือ ครูเกษร ซึ่งแต่ละโรงเรียนควรมีครูเกษรเพิ่มอย่างน้อย โรงเรียนละ 1-2 คน ปัญหาที่รองลงมาอีกคือ งบประมาณ เครื่องมือวัสดุอุปกรณ์และสวัสดิการ และทรัพย์สิน นิมิตรพรสุใจ ศึกษาพบว่า ครูเกษรประมาณครึ่งหนึ่งรับผิดชอบสอนทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติสัปดาห์ละ 16-20 คน รองลงมาสอนสัปดาห์ละ 11-15 คน โดยส่วนใหญ่สอนทั้งภาค ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในสัดส่วนที่เท่ากันสัปดาห์ละ 6-10 คาบ นอกจากนี้ยังมีครูเกษรประมาณ 1 ใน 3 ที่ต้องสอนวิชาอื่น ๆ ด้วย แต่ครูเกษรมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรยังไม่ดีพอ ซึ่ง พรทิพย์ นิมิตรพรสุใจ ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการจัดฝึกอบรมก่อนหรือระหว่างปฏิบัติงาน (in-service training) ด้านเกษรเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แก่ครูอาจารย์ เกษร และครู อาจารย์เกษรควรปรับปรุงตัวเองให้ทันกับวิทยาการเกษรแผนใหม่ (ประทีป อนันต์นาวี 2525 : บทคัดย่อ สุมาลี กุลประคิษฐ์ 2525 : 120-121 , 133 สุทธิชาย ปรีชายศ 2519 : บทคัดย่อ และพรทิพย์ นิมิตรพรสุใจ 2525 : บทคัดย่อ)

สุวิทร ศรีทองกิตติกุล สำรวจข้อเสนอแนะของครูเกษรเขตกการศึกษา 5 เกี่ยวกับ ทักษะเกษรในหมวดวิชาอาชีพเกษรกรรม ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 พบว่าครูเกษรที่เคยมีประสบการณ์ในการทำการเกษรมาก่อนหรือมีอยู่ประมาณร้อยละ 75 และที่เหลือเป็นครูเกษรที่มีความรู้แต่ไม่เคยทำการเกษรมาก่อน ครูเกษรมีความรู้ ความเข้าใจ

เกี่ยวกับหลักสูตรนี้ในระดับปานกลาง ครูเกณฑ์ที่เข้ารับการอบรมและไม่ได้เข้ารับการอบรม เกี่ยวกับหลักสูตรนี้มีจำนวนใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ครูเกณฑ์ที่ต้องการรวมวิชาการงานกับวิชา อาชีพเข้าด้วยกันมีปริมาณมากกว่า ครูเกณฑ์ที่ต้องการแยกวิชาการงานกับวิชาอาชีพออกจากกัน และในขณะที่แยกจากกันต้องการให้วิชาอาชีพเป็นวิชาบังคับเลือกส่วนวิชาการงานให้เป็นวิชา เลือก และได้ให้ข้อเสนอแนะว่าครูเกณฑ์ควรหาประสบการณ์ ความรู้ และเทคนิคใหม่ ๆ ทาง ด้านการเกษตร เพื่อนำมาสอนนักเรียนให้ทันสมัยอยู่เสมอ และครูเกณฑ์น่าจะทำการเกษตรควบคู่ ไปด้วยกับอาชีพรับราชการ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์และทักษะ นอกจากนี้ยังทำให้นักเรียนเห็นผลงาน และเกิดความเชื่อถือในตัวครูเกณฑ์ด้วย (สุริพร ศรีทองกิตติกุล 2523 : 85-89)

นพรัตน์ จำลองพันธ์ ศึกษาความคิดเห็นของครูเกณฑ์และผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการใช้ที่ดินทางการเกษตรของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 8 พบว่าครูเกณฑ์และผู้บริหารส่วนใหญ่มีความสนใจในการเกษตร เคยมีประสบการณ์ทางการเกษตรมาพอสมควร ผู้บริหารโรงเรียนเสนอแนะว่า กรมสามัญศึกษาควรมีนโยบายเกี่ยวกับการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในโรงเรียน มัธยมศึกษาให้แน่นอนรัดกุม ศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพเกษตรควรจัดให้มีการอบรมครูเกณฑ์และผู้บริหารเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ที่ดินของโรงเรียน ครูเกณฑ์ควรเป็นผู้หาวิธีการต่าง ๆ ในการใช้ที่ดินให้มีประโยชน์มากที่สุด และนักเรียนควรทำโครงการการเกษตรภายใต้การ นิเทศที่บ้านของนักเรียนเอง นอกจากนี้ผู้บริหารมีความเข้าใจว่า ครูเกณฑ์ส่วนใหญ่มีความเข้าใจ ีตองานของครูเกณฑ์ และการจัดการศึกษาเกษตรในโรงเรียนดีพอสมควร และผู้บริหารส่วนใหญ่ มีความสนใจของงานชุมนุมเกษตรกรในอนาคคแห่งประเทศไทยและเคยติดตามครูเกณฑ์ไปเยี่ยม โครงการเกษตรภายใต้การนิเทศที่บ้านของนักเรียนเป็นครั้งคราว ส่วนครูเกณฑ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ควรจัดหาเครื่องมือทุนแรงขนาดเล็กให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนแต่ละแห่ง ศึกษาวิเคราะห์ ศักยภาพเกษตรควรรับผิดชอบเรื่องการจัดอบรม สัมมนา ประชุม วัสดุและประเมินผลงานเกษตรประจำ ปีด้วย และครูเกณฑ์มีความเห็นว่าผู้บริหารควรสนับสนุนให้มีการจัดงาน ช.ก.ท. ระดับท้องถิ่น ระดับ เขตและระดับชาติอย่างน้อยปีละครั้ง นอกจากนี้ครูเกณฑ์ส่วนใหญ่ได้เตรียมการวางแผน เขียนโครงการ พร้อมทั้งแสดงรายละเอียดและแนวทางในการปฏิบัติเป็น เรื่อง ๆ โดยเสนอขออนุมัติต่อผู้บังคับ บัญชาอย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในภายหลัง (นพรัตน์ จำลองพันธ์ 2522 : บทคัดย่อ)

มณฑลเข็ญ จันทรเจเนจย ศึกษาภาวะหน้าทีของครูเกษทรโรงเรียนมัธยมศึกษา ในทัศนะของครูเกษทรและผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ครูเกษทรส่วนใหญ่ร้อยละ 84 เติบโต มาในสภาพแวดล้อมของย่านการเกษทร ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 67 เติบโตใน สภาพแวดล้อมของสังคมเกษทรกรรม ทั้งผู้บริหารและครูเกษทรได้จัดลำดับความสำคัญของ งานด้านต่าง ๆ ไว้ ดังนี้คือ การสอนภาคทฤษฎี การสอนการปฏิบัติงานภาคปฏิบัติ การนำ บัญชีวัสดุครุภัณฑ์ของแผนกอาชีพเกษทร การทำบันทึกการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การ ศึกษาคู่ประสานงานกับสายงานอื่น ๆ ในโรงเรียน การร่วมกับจัดตั้งชุมชนเกษทรกรรมในอนาคต แห่งประเทศไทย งานสำรวจเครื่องมือ วัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ต่าง ๆ งานสำรวจที่ดิน และบริเวณโรงเรียน การสำรวจแนวโน้มของนักเรียนที่จะเรียนต่อทางเกษทร การสำรวจ แหล่งวิชาการทางเกษทร งานพิเศษที่ได้รับมอบหมายและการประสานงานภายในโรงเรียน และหน่วยงานต่าง ๆ ภายนอกโรงเรียน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่กล่าวถึงคุณลักษณะของครูเกษทร โดย Hammonds กล่าว ว่าครูเกษทรที่ดีควรมีความรู้ความ กณศทรกรรมโดยตรงและความรู้ความเชี่ยวชาญศาสตร์การ เกษทร ควรมีประสบการณ์ในฟอรม์ รวมทั้งมีเจตคติที่ดีต่อการ เกษทรจึงจะทำให้การสอนเกษทรประสบ ความสำเร็จ ส่วน Phipps สรุปรว่าครูเกษทรที่ดีควรมีความรู้ความชำนาญในวิชาเกษทรกรรม ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นอย่างดี มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ มีบุคลิกภาพดี และ มีความรู้ในเรื่องเทคนิคการสอนเป็นอย่างดี และ Fuller ศึกษาพบว่านิสิตฝึกสอนที่มีบุคลิกภาพ ที่ดีนั้นเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วเป็นครูเกษทรจะมีผลดีโดยตรงต่อการ เรียนการสอนวิชาเกษทรกรรม ของนักเรียน (Hammonds, Phipps และ Fuller อ้างถึงในปญญา ทังกริม 2527 : 6-8) และยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับตัวครูที่น่าสนใจอีกคือ Wilson, Pentecoste และ Bailey (1984 : 445) ได้สรุปว่าอายุ และเพศของครูเป็นตัวกำหนดการรับรู้ในทางที่ดีของครู ซึ่งมีผล โดยตรงต่อบรรยากาศในโรงเรียน และยังพบว่าเชื้อชาติของครูมีผลต่อลักษณะความเป็นผู้นำของครู และการถ่ายทอดข่าวสารภายในโรงเรียนด้วย

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2523 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพทาง เศรษฐกิจและการ เมืองของสังคมไทย และให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ที่ได้ระบุแนวนโยบายของรัฐ (หมวด 2) ไว้ดังนี้

"ข้อ 13 รัฐพึงจัดให้สาระและกระบวนการ เรียนรู้ครบถ้วน และกลมกลืนกันระหว่าง ความเจริญงอกงามทางคุณธรรม จริยธรรม และปัญญากับความเจริญทางวัตถุ และระหว่างความ เจริญงอกงามทางร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา

ข้อ 17 รัฐพึงวัดและส่งเสริมการมัธยมศึกษา เพื่อประกันความเสมอภาคในโอกาสที่จะ เข้ารับการศึกษาในระดับนี้ของพล เมือง โดยจัดให้สอดคล้องและสนองความต้องการทาง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ตลอดจนให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน

ข้อ 20 รัฐพึงสนับสนุนการอาชีวศึกษาอย่างกว้างขวาง และให้สอดคล้องกับภาวะทาง เศรษฐกิจและสังคม ทั้งในรูปแบบที่จัดให้ผสมผสานเข้าไว้ในการศึกษาทุกระดับ และที่จัด เป็น เอกเทศตามความจำเป็น ทั้งนี้โดยมุ่ง เน้นความรู้ ความสามารถด้านเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ที่สนับสนุนการ เกษตร เป็นสำคัญ ...."

นอกจากนี้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ยังได้ระบุสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไว้อย่างเด่นชัดในหมวด 3 ระบบการศึกษาว่า (32) การศึกษาระดับ มัธยมศึกษา เป็นการศึกษาดังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพที่ เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จัก เลือกรอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม การศึกษาระดับนี้แบ่ง เป็น 2 ตอนคือ มัธยมศึกษา ตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาตอนละประมาณ 3 ปี ซึ่งในตอนต้นให้ผู้เรียนได้เลือก เรียนกลุ่มวิชาการและวิชาชีพ ตามความถนัดและความสนใจอย่างกว้างขวาง และในตอนปลาย ให้ผู้เรียนได้เน้นการ เรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป จุดเด่นของหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย พุทธศักราช 2524 คือ เป็นหลักสูตรที่จบในตัวเอง มุ่งเน้นให้ผู้เรียน กลุ่มวิชาที่ผู้เรียน ประสงค์จะใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพโดยตรง และยังเป็นพื้นฐานสำหรับการหาความรู้ เพิ่มเติมรวมทั้ง การศึกษาต่อในระดับสูงอีกด้วย ดังนั้นโครงสร้างของหลักสูตรนี้จึงกำหนดไว้ทั้ง

วิชาสามัญ วิชาพื้นฐานวิชาอาชีพและวิชาเลือกตามแผนการ เรียน ซึ่งมีทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ
(กระทรวงศึกษาธิการ 2524 : 9-10) ตามโครงสร้างดังนี้

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ มี 2 ส่วน

1.1 วิชาสามัญ จำนวน 24 หน่วยการ เรียน ได้แก่

ภาษาไทย	6 หน่วยการ เรียน
สังคมศึกษา	6 หน่วยการ เรียน
พลานามัย	6 หน่วยการ เรียน
วิทยาศาสตร์	6 หน่วยการ เรียน

1.2 วิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ จำนวน 12 หน่วยการ เรียน โดยเลือกสาขาใดสาขาหนึ่งต่อไปนี้

ช่างอุตสาหกรรม	12 หน่วยการ เรียน
เกษตรกรรม	12 หน่วยการ เรียน
คหกรรม	12 หน่วยการ เรียน
พาณิชยกรรม	12 หน่วยการ เรียน
ศิลปหัตถกรรม	12 หน่วยการ เรียน
ศิลปกรรม	12 หน่วยการ เรียน

หมายเหตุ วิชาพื้นฐานวิชาอาชีพสาขาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นยกเว้นสาขาศิลปกรรมเป็นวิชาที่
ตรงกับกับวิชาแกนวิชาชีพของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2524

2. วิชาเลือก

2.1 วิชาเลือกตามแผนการ เรียน ให้เลือกจากหมวดวิชาต่าง ๆ ต่อไปนี้ ให้เป็นไปตาม แผนการ เรียน

ภาษาไทย	ศิลปกรรม
สังคมศึกษา	ช่างอุตสาหกรรม
พลานามัย	เกษตรกรรม
วิทยาศาสตร์	คหกรรม

คณิตศาสตร์

พหุคูณกรรม

ภาษาต่างประเทศ

ศิลปหัตถกรรม

2.2 วิชาเลือกเสรี ให้เลือกเพิ่มเติมเพื่อเสริมวิชาเลือกตามแผนการเรียน หรือ เพื่อสนองความสนใจพิเศษ ทั้งนี้โดยเลือกจากหมวดวิชาที่ระบุไว้ในข้อ 2.1

ตามโครงสร้างของหลักสูตรนี้ ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาสามัญ 24 หน่วยการเรียนรู้ วิชาพื้นฐานวิชาชีพ 12 หน่วยการเรียนรู้ และ เมื่อรวมวิชาเลือกตามแผนการเรียนแล้วจะต้องได้หน่วยการเรียนรู้รวมไม่น้อยกว่า 85 หน่วยการเรียนรู้ หมายความว่าผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาเลือกอีกไม่น้อยกว่า 49 หน่วยการเรียนรู้

นอกจากนี้ในการจัดแผนการเรียนวิชาชีพ เกษตรกรรม จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ ด้านโรงเรียนด้วยเป็นต้นว่า ความพร้อมทางด้านบุคลากร ที่ดินเพื่อปฏิบัติการ เกษตร วัสดุอุปกรณ์ อาคารเรียน สิ่งเหล่านี้คือสภาพแวดล้อมทางด้านเกษตรกรรมของการวิจัยครั้งนี้ ก็จะได้จาก คำชี้แจง การใช้แผนการเรียนตัวอย่างกลุ่มวิชาเกษตรกรรมของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2524 : คำชี้แจง) เป็นดังนี้

1. แผนการเรียนตัวอย่างกลุ่มวิชา เกษตรกรรม ได้จัดทำขึ้นเป็นแนวทางให้โรงเรียนนำไปใช้จัดแผนการเรียน โดยพิจารณาสภาพความพร้อมของโรงเรียนและความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นเป็นสำคัญ โรงเรียนสามารถดัดแปลงหรือแก้ไขแผนการเรียนเหล่านั้น หรือจะจัดทำขึ้นใหม่ก็ได้ วิชาเลือกเสรีในตัวอย่างแผนการเรียน สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

2. จำนวนคาบเวลาในแผนตัวอย่างส่วนใหญ่ยึดแนวการจัด 35 คาบต่อสัปดาห์ เพื่อให้สอดคล้องกับคาบเวลาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนอาจจัดคาบเวลามากกว่า 36 คาบต่อสัปดาห์ได้

3. กิจกรรมสำหรับนักเรียนที่เลือกเรียนตามแผนการเรียน เกษตรกรรม ควร เป็นกิจกรรมชุมนุมเกษตรกรรมในอนาคคแห่งประเทศไทย (ช.ก.ท.) ทั้งนี้เพราะกิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมการเรียนวิชาเกษตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น นักเรียนได้ทำโครงการ เกษตรภายใต้การนิเทศ ใฝ่ฝึกทักษะ เกษตร และได้ฝึกฝน ความเป็นผู้นำทางการ เกษตร เป็นต้น

4. ได้จัดทำรายการวัสดุอุปกรณ์วิชาต่าง ๆ อีกเล่มหนึ่งต่างหากเพื่อให้โรงเรียนได้พิจารณาความพร้อมของการ เปิดสอนรายวิชาต่าง ๆ โรงเรียนสามารถเปิดดูเพื่อพิจารณาเปิดสอนรายวิชาได้

5. โรงเรียนควรใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ในการสอนวิชาเกษตร เช่น ใช้วิทยากรในท้องถิ่น ส่งนักเรียนไปเรียนและฝึกหัดความแหล่งวิทยากรสถานประกอบ และสถานประกอบอาชีพอิสระทางการเกษตร ซึ่งมีอยู่ทั่วไป

6. การสอนวิชาเกษตร ควรใช้ครูที่มีวุฒิทางการเกษตรดังต่อไปนี้

6.1 ระบุว่าปริญญาตรี ได้แก่ ปบ.ก. ปวส. (เกษตรกรรม) ปวส.

(ช่างกลเกษตร)

6.2 ระบุว่าปริญญาตรี ได้แก่ วท.บ. (เทคโนโลยีการเกษตร) วท.บ.

(ศึกษาศาสตร์ - เกษตร) วท.บ. (เกษตรศาสตร์) ทค.บ. วท.บ. (ประมง) วท.บ.

(เศรษฐศาสตร์เกษตร) ค.บ. (เกษตรศาสตร์) ฯลฯ หรือปริญญาจากต่างประเทศที่เทียบเท่า วุฒิกิ่งกล่าว

7. เมื่อโรงเรียนนำแผนการเรียนไปใช้หรือจัดทำแผนการเรียนขึ้นใหม่ ต้องพิจารณาจำนวนครูที่จะใช้สอนตามแผนนั้น ว่ามีจำนวนคาบเวลาในแต่ละภาคเรียนเท่าไร จะต้องใช้ครูกี่คน ตามปกติควรพิจารณาว่าครูเกษตรหนึ่งคน ควรทำการสอนระหว่าง 17-20 คาบต่อสัปดาห์ หรือภาคเรียนหนึ่งสอน 340-400 คาบ อย่างไรก็ตามการคิดจำนวนคาบเวลาของวิชาเกษตรในแผนนั้น อาจไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เช่น ครูเกษตรบางคนอาจไม่สามารถสอนได้ทุกวิชา เนื่องจากวิชาเกษตรมีหลายสาขา เช่น ทางค้ำพืช สัตว์ ช่างเกษตร ธุรกิจเกษตร การถนอม และแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร เป็นต้น ซึ่งโรงเรียนจะต้องพิจารณาเป็นกรณีไป นอกจากนี้โรงเรียนอาจใช้ครูวิชาอื่นมาช่วยสอนวิชาเกษตรบางสาขาได้ เช่น ครูช่างอุตสาหกรรมสอนวิชาช่างเกษตร ครูอุตสาหกรรมสอนวิชาการถนอมผลิตภัณฑ์เกษตร ครูธุรกิจสอนวิชาทางธุรกิจเกษตร เป็นต้น

8. วิชาสัมพันธ์ตามหลักสูตร ปวช. ที่นำมาสอนในหลักสูตร ม.ปลาย 2524 ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เกษตร พลศึกษา เกษตร และภาษาอังกฤษ เกษตร ควรให้ครูวิชาสามัญในหมวดดังกล่าวสอน ทั้งนี้เพราะเนื้อหาวิชาสัมพันธ์ทั้ง 3 วิชา นั้น ไม่แตกต่างจากวิชาในหมวดนี้มากนัก และโดยทั่วไปแล้วครูสามัญในโรงเรียนมีจำนวนมากพอที่จะสอนวิชาเหล่านี้ หากใช้ครูเกษตรสอน จะต้องมีการเกษตรจำนวนมาก ซึ่งโรงเรียนอาจไม่มีอัตราว่างสำหรับบรรจุครูเกษตร หรืออาจหาตัวบุคคลที่มีวุฒิทางเกษตรมาบรรจุได้ยาก